Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Bréfa- og málasafn Benedikts Sveinssonar, 5. hluti

Bjarni Benediktsson – Benedikt Sveinsson – Handrit bókarinnar um Kína

Tekið af vef Borgarskjalasafnsins

bjarnibenediktsson.is

Einkaskjalasafn nr. 360
Benediktarskjöl
Askja 5-13, Örk 1

©Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Talið er, að konan hafi verið höfuð fjölskyldunnar í fyrstu þjóðfélagskipan Kínverja. En sagt er, að Fú Sí keisari, er uppi var fyrir nær því fimmþúsundum ára, hafi ~~hafi~~ skipað hjónabönd og upptöku ættarnafna í ríki sínu, en áður hafi fólk einungis þekkt mæður sínar en ekki feður. Sagan segir, að lengi síðan hafi verið jöfnuður milli karls og konu. Hinn mikli spekingur Konfúsius, er uppi var á 6. öld f. K., og haft hefir viðtækari og dýpri áhrif en nokkur annar maður allt til þessa dags, gerbreytti hag og háttum fjölskyldunnar. Fyrir hans tilverknað og kenningar komst t.d. ~~algerð~~ einangrun á bæði konur. Honum þótti nauðsyn á að taka í taumana, því að siðspilling var orðin mikil. Samkvæmt hans kenningum átti að vera verkaskipting milli karls og konu. Heimilið átti að vera verksvið konunnar, en

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

fjölskyldu, því ~~þegar hún giftist~~ að
varð hún einungis meðlimur í fjöl-
skyldu eiginmannsins (þegar hún giftist). ~~Þegar hún~~
~~giftist~~ Fjekk hún á sig skilnaði
heimanmund, sem ~~var~~ var stór eða
lítill eftir efnahag fjölskyldunnar.
Hún giftist af vilja foreldranna
eins og raunar sonurinn. Sjaldan
sáust ungu hjónin fyrr en á brúð-
kaupsdaginn, en við giftingar-
athöfnina hneigðu þau sig ~~beði~~
til jarðar, „Ká-tá", hvort fyrir
öðru, og virðist það bera ~~vott~~ vitni
um jöfnuð. Oft ~~festa~~ foreldrar
börn sín á barnsaldri, ~~sjerstak-~~
~~lega~~ einkum þó vinir, sem vildu, að tengdir
kæmust á ~~í viðbót við~~ með vináttu.
Eftir brúðkaupið, sem ~~er~~ var mjög
íburðarmikil ~~a~~ athöfn, er ~~varð~~
dóttirin varð meðlimur í fjölskyldu
mannsins. Hún tók ættarnafn
hans og var ~~í raun~~ að lögum slitin úr
öllum tengslum við foreldrana.
Hún átti t.d. ekki erfðarjett
eftir þá, því að heimanmundur-
inn var talinn koma í arfs

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

stað. „Hjá finnum dætra fjölskyldu fer engin fjöður yfir þröskuldinn“. Þó er af fjölskylda, sem á svo margar dætur, hljóti að hafa glatað öllum efnum sínum í greiðslu heimanmunda með þeim.

Jafnhliða kenningum spekingsins kom þó annað til greina, þegar tímar liðu, sem hafði áhrif á stöðu konunnar og ~~konuna~~ hana sjálfa. Maðurinn hafði ~~peninga~~ fjár-ráðin. Konan gerði sig því smátt saman að einskonar leikfangi í höndum mannsins og vildi hún allt til vinna til að þóknast honum, eigin konan til að halda ást hans, en hinar til að eignast gull og gimsteina sjálfs til skrauts. Samkeppnin varð óguðleg milli kvennanna um að ganga í augu mannsins, og konur urðu mjög afbrýðissamar. Sem dæmi um afbrýðissemi konunnar er sögð saga af manni, sem hafði yndi af að lesa kvæði ort til „Gyðjunnar í Fó-ánni“. Einn sinni andvarpaði hann í

návist konu sinnar: „Bara maður
atti svona fallega konu!" Konan sagði:
„Af hverju dáist þú svo mjög að
gyðjunni í Lá-ánni? Þú misbýður
mjér. Þegar þig dey, skal þig verða
að anda vatnsins!" Um kveldið
drekkti hún sjer í ánni. Sjö dögum
seinna birtist hún manni sínum
og sagði: „Þig langaði til að eign-
ast gyðju. Nú er þig orðin að gyðju."
Til ~~eyðu~~loka þorði maðurinn aldrei
að fara yfir fljót. Hvenær sem
fríðar konur fóru yfir ána á ferjustaðnum
sem ~~fólk mátti~~ kennt var við konu þessa og nefnt:
„Ferja afbrýðissömu
konunnar" í Shantung, urðu þær
að aflaga sig eða gera sig ljótar,
því annars kom óskrandi rok, sem
gat orðið þeim að fjörtjóni. En ef
konan var ~~ljót~~ ófríð, varð gyðjan
ekki afbrýðissöm. Og ef einhver
kona komst yfir ána, án þess
að rok ~~kæmi~~ skyllti á, var talið, að hún
hlyti að vera ljót.

Í sama tilgangi, þ.e.a.s.
til að þóknast karlmönnunum,
tóku kínverskar hefðarmeyjar upp á

Eyðublaðasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

því, at reyra á sjei fatunna.
Þessi fótareyðing hefir almennt
verið skoðuð sem táknu undirokun-
ar Konungar, og fer þar av vonum.
Það leikur á tveim tungum,
~~Vennar eru skoðanir um~~ hvor
orsökin ~~er hafa upprunaleg verið völd~~
hafi að þessu verið í upphafi.
~~að þessu~~. Sumir halda því fram,
at því hafi verið komið á, til þess
at aftra konum þá at vera mikið
á erli út á við, til at verunda
ást konunnar til mannsins, en
aðrir, at þar hafi verið fyrir fegurðar
~~vegna~~ sakir. Meiri líkur eru til, at þar
hafi verið vegna ríðari ástæðunnar ~~vegna~~
því, at annars hefði mæðrunum
ekki verið eins annt um, at fatur
dætra þeirra yrðu sem smávaxnastir.
at líkindum er þessi venja upp-
runnin við hirðir skrautgjarna
konunga og keisara. Karlmennirnir
hafa fengið matur á venjunni
vegna þess, at þeir líkt alltaf
hekt á smáa fatur, og kvennfólkið
svo viljað vinna hylli þeirra á
þenna hátt.

Nú eru skiptar skoðanir

© Þjóðskjalasafn Íslands/Benediktssonar og Bjarnadóttur Þjóðskjalasafn Íslands

manna á því, hvenær venja þessi hafi skapast. Fara sumir jafnvel svo langt að halda því fram, að hún hafi þekkst á 5. öld f.K. Samleikurinn er víst sá, að engin vissa er fyrir því, hvernig eða hvenær þessi venja hófst, en engin efni er á að hún sjé mjög gömul. Á Sung-tímabilinu, á 10. öld, voru skór notaðir, bogalagaðir, eftir lögun hálfmána. Þannmeyjar við Keisarahirðina notuðu þá, og halda sumir, að það sjé frumstæðasta form þess að réyra fæturna. Hirðskáldin sungu litlu fótunum lof og dýrð, og þaðan hafi svo tískan breiðst út. Þetta hafi valdið mest því, að mæður tóku að réyra fætur dætra sinna á barnsaldri, til að varna þeim vexti.

Allir þeir, sem skilja vald tízkunnar yfir konum jafnt sem karlum, geta líka skilið þrákelkni þessarar venju, þótt hennni fylgdu kvalir og óþægindi. Þessi tilhneiging að fylgjast með tízkunni, er ekki einkennilegt fyrir kínverskt kvenfólk.

Eintaksútgáfa Bókasafns Sæmundar fróða á Bókasafni Reykjavíkur

Svo má illu venjast, að gott fyki. Hvernig ætli, að hælahástu nístíma kvennskór ~~litu ekki~~ vera í augum þeirra sem ekki hefðu sjéð neina ilskó? Eða „lífstykkin", sem voru í allri sinni dýrð í byrjun 19. aldar? ~~Hvað~~ Vildu stúlkur ekki leggja sig nokkuð til að vera mittisnjóar? Svona hattir fólki við að verða blint í sjálfs sín sök. Vestur-landa-Konur reyndu mittið, en ~~þar~~ kinar Kínverska faturna. Hvörsvegna vann hlæjilegri?

En litlu faturnir á kvenfólkinu höfðu ekki aðeins þann kost, að vera augnayndi ~~ganga í augum á~~ karlmannanna. Þeir höfðu ávinning á göngulagið og hreyfingar konunnar, sem vakti mikla aðdáun mannsins. „Að sjá konur með reyrda fætur ganga", segir Lin Yutang, „er eins og að horfa á líndansara, það er svo hugnæmt." ~~spennandi~~ Annars geta þeir, sem ekki hafa sjéð þetta göngulag, fengið allgóða hugmynd um það, með því, að reka tærnar upp í loftið og ganga á

Einkaeyjaleiðir Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

hælunum.

Af undanskildu fögru andliti var mest dáðst af litlum fótum. Og þó að litlu fæturnir kostuðu miklar kvalir, engu síður en fæturnir kostuðu hafmeyjna í ævintýri Andersens, þá urðu vel lagaðir fætur stolt konunnar eftilangt. Sagt er, að minnstu fæturnir hafi ekki verið lengri en þriðjungur.

Þess verður að geta, ~~að~~ þó að meginfjöldi kvenna lét ekki reyra á sér fæturna, hefðarkonur gerðu þat. ~~gátu reyra á sjer fæturna, gerði fjöldinn þar ekki~~. Konur, sem gengu til vinnu á ökrum, áttu við flutninga á ám og síkjum um allt landið, báru fólk í burðarstólum o.s.frv. ljétu fæturna vaxa af vild. Margar kínverskar konur vinna baki brotnu, ef með þarf, og liggja ekki á liði sínu. Er ekki ósennilegt, að meðal almenings sjéu þærri konur en karlar, sem hafa ~~ómenniska~~ ordið ómagar hjörskyldu sinnar vegna ~~Ekki~~ ~~óðagða ekkert~~ ómennsku eða ódygð.

Þar var ekki fyrr en eftir stjórnarbyltinguna 1911, að þessi

Einkasafnasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

sidur, að réttra faðurna, var loks afnumin með öllu, og bannaðar með lögum. Þar konur, sem óhlýðnast því banni, sæta þeirri þungu refsingu að fá ekki að giftast.

Einn merkilegasti þáttur í Kínverska hjónabandi vom börnin. Aðalskilyrðið fyrir haminggjusömu hjónabandi var, að konunni fæddist sonur. Hve sterkur þáttur þetta var í hugarfari Kínverja á rót sína að rekja til forfeðradýrkunarinnar. Einungis sonurinn gat viðhaldið dýrkun forfeðranna í fjölskyldunni. Ef sonur fæddist ekki, var ætt talin útdauð og enginn var til, sem fart gat forfeðrunum fórnir og hirt um grafreiti þeirra.

Ef konunni fæddist ekki sonur, gat maðurinn þó sjeð fyrir framhaldi ættarinnar með því t.d. að halda sjer hjákonu, er varð um leið þjónustumey eiginkonunnar. Börn hjákonunnar höfðu sama rjett og væru þau börn eiginkonunnar og eiginlega talin hennar

Þessi kafli fellur niður.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

~~börn. Á þessum tímum þektust ekki hjónaskilnaðir.~~

Stjórnarskipunin breytingin 1911 gerbreytti aðstöðu konunnar í þjóðfjelaginu. Þá fjekk hún jafnrjetti við karlmenn, og 1917 var úr lögum numið ákvæðið um, að ekkjur mættu ekki giftast í annað sinn, eða ~~eins~~ svo oft, sem þær vildu. Kúverskar konur hafa samið sig mjög að siðum Vesturlanda á yfirborðinu, ~~og~~ Taka þær nú þátt í allskonar íþróttum, dansa, synda og eru farnar að skilja við menn sína. Áður þektust ekki hjónaskilnaðir. Hliðvegar er það ekki lengur lagalegur rjettur manns síns að halda sjer hjá konu, ~~og~~ þótt kona hans ~~eða~~ ali honum ekki son. Konur ~~hafa~~ eru veitt ~~þátt í~~ allskonar embætti og rekja stóru í þjónustu ríkisins ~~um allt á við~~ margvíslegustu þær hafa jafnvel gerst hermenn og ræningjaforingjar!

Árið 1919 fengu konur aðgang að háskólum, og þótt fæstir konur karlar sjer við nám, ganga

Einkasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

mjög margar konur menntabrautina. Margar konur fara líka til annarra landa til háskólanáms. Ég tel það heppni að hafa haft tækifæri til að kynnast kínverskum kvenstúdentum með því að hafa verið eftirlitsmaður ~~superintendant~~ þeirra í tólf ár við háskólann í Amoy, Fukien. Fyrsta árið, sem ég var við þetta starf, voru aðeins þrír kvenstúdentar, en talan hækkaði upp í ~~80~~ áttatíu á fáum árum. Þær skara oft fram úr við námið og þakka sumir það iðni þeirra og ástundun~~arsemi~~. Þær taka þátt í öllum áhuga- og framfaramálum stúdenta, fordæst um og halda ræður úti og inni um menntamál, og hjálpa til að kenna þeim, sem farið hafa á mis við allan lærdóm, ~~með~~ mest kveldkennslu. Kínverskar konur ~~hafa ríkjandi~~ tylgja innlendri tízku, klæða burði, hafa kínverska kjóla, sem breytast oft á ári af sniði og gerð í vefnaði, en stúdentar hafa ~~þá~~ sér-

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

stakan skólabúning, sem er útlendur af sniði.

Nápomeyjarnar ~~þær~~ leru iðnar við bóklesturinn, en þó kemur þar fyrir á kvöldin í tunglsljósinu, þegar loftið er þrungt af blómangan, að hlaupið er frá vísindabókunum út á veggsvalirnar og gægst milli súlnanna, til þess að forvitnast um, hver leiki ~~spilandi~~ svo yndislega á Hawai-gítar ~~fyrir utan~~ eða plantn fyrir utan. Þunnri slæðu er kastað yfir handleggina og hlaupið niður stigann. Hinir ~~titrandi~~ töfrandi tónar gítarsins deyja í fjarska. Í ~~Eru~~ Kvennstúdentarnar ~~megna~~ ~~ekki~~ verða lengur úti en til kl. tíu. Þá var hverjum lokað, og þá varð hver að vera í sínu herbergi.

~~Þar er~~ Margir, sem þeir um þar spyrja, hvort Konan hafi verið undirokuð í Kína. Þar hafa verið til Konur, sem hafa verið svo drottnunargjarnar, að þær hafa viljað láta allt milli himins og jarðar ~~hlýða~~ lúta vilja sínum. T.d. heimtaði Keisaradrottningin ~~Hún~~ Vú, að „peonían"

Í þetta gæti verið ofur vestrænt lát. En í Amoy leyfði ég engum

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

spryngi út í hallargarðinum um
háveturr, þegar allt var undir snjó.
Ein er blómin ~~skrýdust við að blíðna~~ blómstraðust bæði hennar,
varð hún svo reið, að hún lét upprota
hverja "peoniu" þart í höfuðborginni. Sagt er,
að öldum saman hafi ekki fundizt
~~svo einasta~~ nokkur "peonia" í grend við
lehang An, sem þá var höfuðborg
Það var bannað að segja: „Hennar
hátign er fögur sem rósin", heldur
„rósin er fögur sem hennar há-
tign." ~~Þetta var, þegar hún var orðin gömul~~ Hún var orðin gömul, þegar þetta var.
Þessi drottning var uppi
í byrjun Tang-tímabilsins, hún lét
gera sig að Keisara og ríkti ríkjum
í fjöruttu ár, þar var á stjórnarárum
hennar, ~~að fyrst kom~~ mennttun kvenna komst fyrst á fót, ~~mentun kvenna~~.
Áform hennar var
að ~~byggja~~ hefja nýtt tímabil í sögunni, og
koma ættingjum sínum til valda, en
þar mishepnaðist, og í hávi elli
varð hún að segja af sér. Drottning
síðasta Keisarans, sem ríkti ríkjum
fyrir stjórnarbyltinguna 1911, drottnaði
yfir allri þjóðinni, jafnt á undan
sem eftir ~~andlát Keisarans~~ þat Keisarans andláti. Konan (ekkjan)

Eðlisgæðasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

hefir yfirleitt haft mikil ráð og ráðið öllu á heimilinu. þar var hún aðsti dómari. Þatur lærðra manna lærðu alltaf að lesa og skrifa, einnig bókmenntir, sögu og önnur sigild fræði. Og ekki má gleyma ísaumnum því að ~~fleiri konur~~ kínverskar konur urðu að ~~kínverskar konur giftust, urðu þær að geta sýnt leikni sína í hannyrðum~~ ~~geta sýnt leikni sína í höndunum~~, enda munu þær hafa náð ~~[illegible]~~ kínverskri leikni í þeim listum, heldur en ~~[illegible]~~ annarsstaðar í veröldinni.

geta sýnt leikni sína í hannyrðum þegar þær giftust,

Meiri prýðka

Ef rétt er að meta heila þjóð eftir einstökum mönnum hennar, mætti eins dæma kínverska konunnar eftir þeim einstaklingum þeirra, sem skilið hafa eftir spor í sandi tímans. Á öllum öldum hafa ~~[illegible]~~ verið uppi miklar og merkar konur í Kína, ~~er~~ getið hafa sjér frægð á ýmsum sviðum, flestar þó í bókmenntum og listum. Á Mandsjúrtímabilinu, sem ekki ~~var~~ stóð nema um 250 ár, voru um þúsund konur, sem ~~[illegible]~~ kunnar urðu fyrir kvæði sín.

Eftirfarandi atburður er gott

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

dæmi um fórnfýsi og skyldurækni.

Jóhg-lö keisari á Mingtímabilinu, 1403-1425, vildi láta gera klukku, er heyrðist í 100 „li"[1] fjarlægð. Hann fjáði ráðherra sínum þessa ósk sína, og rét hann til verksins á bæ klukkusmiði ríkisins. Allt var til reiðu, stórt steypumót var smíðað og ýmsir málmar bræddir saman í deiglunni. Svo var hagstæð klukkustund valin eftir öllum viðhafnareglum, og eftir að málmblandan hafði verið bræddi, var henni hellt í steypumótið. Þegar málmurinn var orðinn kaldur, var mótið tekið utan af honum mjög varlega, en þá kom í ljós, að víða voru sprungur í klukkunni. Hver tilraunin á fætur annarri var gerð, en allt bar að sama brunni. Smiði klukkunnar hepnaðist ekki.

Dóttir ráðherrans hjet Kó-æ. Hún var forkunnar fögur, og til hennar tekið fyrir skyldurækni

[1] „li" er 1 3/4 km.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

við foreldra sína. Henni vom ljós vandræðin, sem faðir hennar var í, og ~~fór vegna~~ fór hún, því til spámannsins að leita ráða. Eftir miklar ~~íhugunir~~ athuganir sagði hann henni, að hinar ýmsu málm-tegundir gætu því aðeins sam-lagast í deiglunni, að holdi, blóði og beinum fagurrar og dygðugrar meyjar væri batt við. Þá yrði sál meyjarinnar sál Klukkunnar og rödd meyjarinnar hljómur Klukkunnar. K'ó-e fyllt í ó-megin er hún heyrði þetta. Hún fór síðan heim til sín, og þegar næsta tilraun var gerð til að steypa Klukkuna, ~~hentir~~ flýgur hún sjálf á síðasta augnablikinu ofan í glóandi málmleðjuna í deiglunni. Um leið og hún kýf sig stökkt datt annar skórinn af fæti hennar við barminn á deiglunni. Þjónustu-~~mey~~ er hennar hljóp til og náði í skóinn. Þrátt fyrir þá skelfingu, sem greip verkamennina, hélltu þeir bráðslunni í mótið, og þegar

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

það var tekið utan af klukk-
unni, kom í ljós, að alls eru gallar
vom á henni. Hverji var sprunga
nji lýti, og klukkan var fullkomið ~~ótæmasta~~
listaverk. Þegar hún var hengd
upp og henni hringt af afli, kall-
aði hún, kó-æ svo hátt, að jörðin nötraði,
en þegar henni var hringt hægt,
hvísladi hún með mjúkri röddu:
„wo-dí sí-e" — „skórinn
minn".[1]

Hvar-

Nafnið ~~Hvar~~-mú-lan kann-
ast hver einasti Kínverji við,
lærðir jafnt sem ólærðir. Hvað
um hana lifa enn á hvers manns
vörum eins og fyrir mörgum hundr-
uðum ára.

Einu sinni þegar útlendar
þjóðir réðust á Kína, var það

---

[1] Þessi klukka er í musteri stamt frá Peipsing og er sögð sú stærsta í heimi. Hún er ~~þakin~~ öll letruð utan Kínverska letri, er 300 □ fet að stærð, 180,000 enskt pund að þyngd. Hún hefir ekki kólf, sam-kvæmt Kínverskum siði, en slegið í hana með bjálka.

Landsbókasafn Íslands – Háskólabókasafn © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

gert af skyldu, af allir vopnfærir menn skyldu hjálpast til af verja landið. Faðir litlu stúlkunnar Hlöva-mú-lan, sem var komin um fimtugt, átti af fara í vígöldina. Þegar Hlöva-mú-lan heyrði það, varð hún afar sorgmædd. Hún sagði föður sínum, af hann væri of-gamall til af fara í ófrið, en bróðir hennar of-ungur. Þess vegna vildi hún fara. Faðir hennar sagði, af hann væri orðinn gagnslaus, og ef hann dæi ekki á vígvellinum, mundi hann deyja hvort sem væri deyja heima. Hlöva-mú-lan fór þeggjandi inn í herbergi sitt. Hún nádi í hermanna-búning, klæddi sig í hann og bardi af dyrum hjá föður sínum. Þegar hann sá hermannin við dyrnar brá honum mjög, því af hann hugdi, af mú væri verið af sækja sig í herinn. Þegar Hlöva-mú-lan sá, hvernig fólkinn varð við, varð hún viss um, af enginn mundi þekkja sig. Hún sagði mú

Uneir mynd standi: Hlöva-mú-lan er búkkann Gulaí-stant: dæmd af Hlöva-mú-lan

Upon mynd af Hlöva-mú-lan

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

til sín og stóð á því, að enginn mundi þekkja hana ~~hún vari og sömuleiðis, að~~ ef hún gerðist hermaður, ~~mundi enginn þekkja hana~~ vér því að náinustu ættingjar ~~þekktu hana ekki~~ báru ekki kennsl á hana. Fáeinir hermar þverneitaði, að hún færi, en Alva-mú-lan sat við sinn keip, og fáeinir hermar varð að láta sjer þar lynda. Nokkrum dögum seinna komu hermenn að sækja föður hennar, en Alva-mú-lan fór í hans stað, án þess að nokkur vissi. Hún var tólf ár í stríðinu, og það var að miklu leyti þrákonu hennar og hreysti að þakka, að óvinirnir urðu sigraðir. Að stríðinu lokinni var hún leidd fyrir keisaraann. Keisarinn vildi gera hana að landstjóra. Hún afþakkaði þá tign, en keisarinn sagði, að hver ósk hennar skyldi verða uppfyllt. Einasta ósk hennar var, að fá úlfaldatil að komast heim. Hún fjekk tvo hermenn sjer til fylgdar. Þegar heim kom, þekkti bróðir hennar

Sultan, maynadi of Afta-mú-lan. Sdent: fund yfirbendt.
Undir mynd Sfendi: Alva-mú-lan búin til kvaðnu.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

hann, og allir fögnuðu honum (forkunnar vel).
Það var stofnað til mikillar veislu, og undir borðum urðu hermennirnir ekki lítið undrandi; er þeir sáu, að fallega stúlkan við borðið var hefðarinn, sem hafði frelsað landið.

Þetta er Kúverska konan!

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Skapgerð og hugsunarháttur.

Kínverska þjóðin er mjög þrautseig. Hún er vön skorti og erfiðleikum, sem engin önnur þjóð á jörðinni gæti staðist. Þótt nær þrí fjórðu hlutar ~~hyer um bil 80% af~~ þjóðarinnar hafi til skamms tíma hvorki verið læsir né skrifandi, ~~þótt þessir 4/5 hlutar þjóðarinnar hafi verið svo fáfróðir~~ ~~og~~ ~~hafi fátækir~~ þeir ~~eigi~~ eftir varla málungi matar, á hefir Kínverjum tekizt svo að laga sig eftir öllum aðstæðum, að þeir virðast alltaf glaðir og ánægðir. ~~með lífið~~. Þetta er að miklu leyti vegna þess, að þeir eru þrábærilega hagsýnir, og líta ávallt á lífið þá sjónarmiði raunveruleikans. Það er mjög óalgengt, að þeir gráti gegnum stund, eða byggi sjer loftkastala. Þeir grípa hina lífandi stund eins og hana ber að höndum, og hagnýta sjer hana eftir megni. Sjaldan ~~leyfta þeir hugarórum~~ hafa þeir hugaróra um annað líf, þótt þeir dýrki anda forfeðranna. Þeir eru svo sokknir niður í hugsanir sínar um þenna heim, að þeir sjá ekki, eða vilja ekki sjá, neitt utan hinna jarðnesku takmarka. Þegar einn af lærisveinum Konfúsíusar spurði hann einn sinni um ~~annað~~ skoðun ~~álit~~ hans á öðrum heimi,

„og þótt þessir fjórir fimmtungar hennar verði svo fáfróðir, að

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

~~XXXX~~ svaradispekingunni: „Hvernig getið þér búist við, að ~~þ~~ég, sem hefi svo tak-markaða þekkingu á hinu margþætta og flókna lífi þessa heims, viti nokkuð um annað líf?" Í þessum fáu orðum er falinn hugsunarháttur Kínverja, sem er óbreyttur allt frá dögum Konfúsíusar til vorra daga.

Þau einkenni, sem hér verður getið, eru, að dómi íslendinga, sem ~~hafa~~ hafa haft náin kynni af þjóðinni — og dómi ~~Kínverja~~ hennar sjálfrar — sameiginleg öllum þorra Kínverja. — En rétt er að hafa í huga, að metal hins mikla ~~meng~~ mannfjölda eru auðvitað margar undantekningar.

Hið fyrsta einkenni Kínverja er ræktarsemin við foreldrana. Þessi dygð er í augum Kínverja grundvöllur siðferðilegs þroska, og hefir verið mjög ~~takmörk~~ iðkuð fá öldum

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

~~XXXX~~ svaradi spekingurinn: „Hvernig getið þér búist við, að ~~þig~~, sem hefi svo takmarkaða þekkingu á hinu margþætta og flókna lífi þessa heims, viti nokkuð um annað líf?" Í þessum fáu orðum er falinn hugsunarháttur Kínverja, sem er óbreyttur allt frá dögum Konfúsíusar til vorra daga.

Þegar lýst er skapgerð einnar þjóðar, er sú hætta stöðugt nálægt, að lýsingin verði of ~~altæk~~ mein. Ástæðan getur verið löngum til að gefa skýra hugmynd um þjóðina, eða einungis fljótfarni eða ónákvæm eftirtekt. Í þessum kafla verður reynt að sneiða hjá þessum annmörkum. Hér skal bent á þau einkenni, sem eru sameiginleg með öllum Kínverjum, af þótt sjálfsagt þeirra og margra annarra. Það er samt rétt að hafa í huga, að margar undantekningar eru frá því, sem talið er sameiginlegt – en ef til vill eru það aðeins undantekningarnar, sem staðfesta reglurna.

Hið fyrsta einkenni Kínverja er ræktarsemin við foreldrana. Þessi dygð er í augum Kínverja grundvöllur siðferðilegs þroska, og hefir verið mjög ~~tamin~~ iðkuð frá ómuna

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

tíð. Í skjóli, og undir ávirkun forfeðradýrkunarinnar, hafa strangar ~~fjölfjölagslegar~~ erfðavenjur dafnað ~~kringum þessa höfuðdygð mannsins~~ með kjötinu.
Í æsku var öllum börnum kend „Sjá-King" og „Tuttugu og fjórar sögur um umhyggjusemi við foreldrana". Hin fyrri er gömul bók, sem á að kenna yngri kynslóðinni framkomu, í öllum smáatriðum, við þá eldri, ~~sjerstak~~ einkanlega foreldrana. Eins og nafnið bendir til, er hin síðari tuttugu og fjórar smásögur um ræktarsemi við foreldrana, og er tilgangur þeirra, að hvetja unglingana með fordæmum annara. Hjér er ein sagan sem dæmi um efni þeirra:

Einu sinni var fátæk kona. Hún átti son, ~~er var~~ nín ára að aldri. Hún varð veik, og hafði lengi ekki getað neytt nokkurs matar, en langaði þó óstjórnlega til að borða fisk. En hún átti enga peninga, til að kaupa hann fyrir, en auk þess var þetta um háveturinn; öll vötn og vökvar voru ísi lögð ~~harðfrosin~~ og því engan fisk að fá. Sonurinn var í öngum sínum ~~yfir~~ af þessu, þó hann hafði gert

Linkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

margar áranguslausar tilraunir til að verða við ósk móður sinnar. Hann gekk í kringum tjörn nálægt heimili sínu, en það lína, sem hann sá, var snjór og ís. Loks varð drengurinn hamslaus. Hann afklæddi sig og fleygði sjer út á ísinn. Hiti líkamans þíddi ísinn, og vatnið gaus upp úr vökinni, sem myndaðist þannig. Með vatnsbunnum þeyttust upp tveir fallegir karfar. Frá sjer 8 9 10 11 unnum af fögnuði 12. hljóp litli 1 drengurinn 2 3 4 5 6 7 að sjúkrabeði móður sinnar. Hún ljet matreiða karfana, fjekk hinn langþráða rjett, og þá þeirri stund fór heim bátnaðist dag frá degi.

Í Kína þekkjast dæmi þess, að þjóðsk og þrá börn sjen harðbjósta við foreldra sína, en í Kínverska mannfjelagi, þrekar en ef til vill nokkurs staðar annarsstaðar, er kveðinn upp útskúfunardómur yfir þeim, sem svo koma fram. Enginn, sem vill komast áfram í heiminum, dirfist að bjóða slíkum afleiðingum byrginn. Þaðan talin heilög skylda hvers manns að sjá fyrir gömlum foreldrum

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

sínum, ef hann getur haft ofan af fyrir sjálfum sjér. Í Kína, einkum í gamla daga, voru þau talin bestu meðmæli, sem nokkur maður gat fengið, ef hann var talinn góður sonur ~~[illegible]~~ og skyldurækinn við foreldrana.

Kínverjar eru sparsöm og iðin þjóð. Sparsemi þeirra og iðni eru beinlínis furðuleg, og alveg ótrúleg ~~[illegible]~~ fyrir Vesturlandabúa. John Hays forseti Bandaríkjanna ferðaðist einu sinni kringum hnöttinn. Þegar hann kom heim, var hann spurður, hvað honum hafi fundizt furðulegast á þessari löngu leið. „Hið furðulegasta", svaraði hann, „var, að þar sem Jívarnir myndu deyja, geta Kínverjar þrifizt". Þetta er ~~alls ekki~~ orðum aukið; ~~[illegible]~~ Í því er fólginn sá samleikur, að Kínverjar lifa eins og Spartverjar og vinna eins og hestar.

~~Þeir~~ Hinir ríku og efnuðu, sem ekki eru meira en tíu af hundraði, lifa á öllum hugsanlegum ~~og óhugsanlegum~~ kræsingum. Það er sagt, að Kínverjar meti góðan mat meira en trúarbrögð og lærdóm. Morgum

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

finst mér matur vera miklu ljúffengari og fjölbreyttari hjá þeim, en á sjálfu Frakklandi. Matreiðsla hefir orðið í Kína ein af listagreinunum. Þessir ríku menn klæðast í dýrindis silki og hörlérefstföt á sumrin, en á veturna í silki, fóðrað ~~með~~ fágætum loðskinnum. En allur ~~fjöldinn~~ þorri manna lifir á mjög einföldum og óbrotnum mat, nema á nýárinu. Þá er veizla hjá öllum. Almenningur klæðist baðmullar fötum á sumrin, en á veturna fötum úr samskonar efni, fóðruðum með baðmullar-~~klútum~~ flókum, til að verjast kuldanum. Dag frá degi vinnur hann frá morgni til kvelds, og oft langt fram á nætur. Hann hefir aldrei frídag, nema sex-sjö daga um áramótin. Allt landið er eins og eitt býflugnabú, þar sem allt er unnið ~~bandidnaðar~~ ríðstarbandi, og altaf haldið áfram. Allt er hagnýtt og notað, hversu lítilfjörlegt, sem þar kann að virðast. Ég hefi svo oft verið spurð, hvort Kínverjum líði ekki illa. Hver getur eiginlega svarað slíkri spurningu? Er ekki ~~eiginlega~~ líðan hvers

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

og eins mest komin undir því, hvernig hann sjálfur metur og lítur á hlutina? Ef dæma skal velliðan fólks eftir ánægju þess og gleði, þá er engin vafi á því, að Kínverjum líður vel. Þeir eru sátáir og syngja og hlæja, þegar mest reynir á þolrifin. Það hefir sína kosti, að vera þolinmóður, umburðarlyndur, nægjusamur og friðsamur. Þeir þrífast alstaðar, þá hinum klakabundnu löndum norðursins til bremmandi landa hitabeltisins. Alstaðar geta þeir lagað sig eftir umhverfinu, ~~[illegible]~~ þeim tekst ekki að laga umhverfið eftir sjer. Þeir finna ánægju og gleði í því einfaldasta og aðgengilegasta, og njóta þess, sem þeir hafa og una svo glaðir við sitt. Þeir hafa lært af lífinu eins og það er. Það var Shakespeare, sem sagði, að Kóróna hans væri í hjartanu, en ekki á höfðinu, og ekki þakin með demöntum og öðrum dýrindissteinum — Kóróna hans var ánægjan.

Hjer eru nokkur sýnishorn af þeim, sem Kínverskur rithöfundur, er uppi var á 17. öld, telur ánægju. Hann var veðurteppur í musteri

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

með vini sínum í tíu daga og skrifaði þá upp „þjáðir ánægjustundir“:

Það er brennheitur júnídagur, ekki nokkur andvari og heiður himinn. Allt er eins og heitur ofn, og engin fugl getur flogið. Svitinn rennur eftir mjér í lækjum. Miðdagsverður bíður mín, en ég get ekki neytt hans vegna hitans. Ég bíð um mottu til að leggjast á, en hún er rök, og ormur af flugum hópast í kringum mig, þar setjast á nefið á mjér, og engin leið er að losna við þar. Þegar ~~ég~~ er alveg að yfirbugast, heyri ég ~~alt í einu~~ skyndilega óguðlegustu þrumur. Svartir skýjaflókar breyfast tignarleg áfram eins og herdeildir væru að ~~leggjast~~ nýsjast fram til orustu. Vatnið rennur í fossum niður ~~eftir þakskeggjum~~ af úfinni. Svitinn er horfinn, ~~og~~ rakinn og flugurnar farnar og ~~ég~~ get borðað. Ó, er þetta ekki ánægja!

Ég er við drykkju um vetrarkveld. Allt í einu veiti ~~ég~~ því eftirtekt, að það er orðið mjög kalt. Ég opna glugga og sjé, að lófastórar

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

snjóflykur falla niður, og jörðin er orðin mjallahvít. Ó, er þetta ekki ánægja!

Ferðamaður kemur heim eftir langa burtveru. Hann sjér gömlu borgarhliðin og heyrir konur og börn á bökkum beggja megin árinnar tala móðurmál sitt. Ó, er þetta ekki ánægja!

Að skera ljósgræna vatnsmelónu, með beittum hníf, á ljósrauðum diski, um sumarkveld. Ó, er þetta ekki ánægja!

Þessi veröld er svo undursamleg. Hún þarf ekki að vera táradalur, ef (aðeins) fáráðlingarnir fæðast rjettileiðis í nýt alt hið góða, sem hún hefir að bjóða.

Kínverjar eru kurteis þjóð. Öll framkoma þeirra og breytni fer fram eftir vissum hegðunarreglum, enda finst Vesturlandaþjóðunum þeir fram úr hófi kurteisir. Ilvenær, sem Kínverji fer í heimsókn eða bjóðir gestum til sín, er það mikið áhugamál hans, að öllu sjé kurteisisleg fyrirkomið, eins og t.d. hver gangi

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

fyrstur inn, hver setjist fyrst, og hvér eigi² aö sitja³ hvar⁴. Svo er óhjá⁵-kvæmilegt gnótt hrósyrða, og verður aö gæta þess, aö viðeigandi ávarpsyrði notaö, engu líkara en talaö sé viö Konung eöa Keisara hér í álfu. Eitthvaö svipaö þessu yröi ~~á þá~~ ~~Kannske~~ líklega samtal tveggja Kínverja, sem hittust í fyrsta sinni:

A: „Hvaö er yöar virðulega nafn?"

B: „Mitt einskisverða nafn er Lí."

A: „Frá hvaöa frábæra staö eruö þér?"

B: „Yngri bróöir yöar (sá, sem talar, á viö sjálfan sig, en kallar sig yngri í virðingarskyni viö hinn) er frá Nanking."

A: „Hver er yöar virðulegi aldur?"

B: „Yngri bróöir yöar hefir lifaö til einskis í fimtíu ár, eöa: yngri bróöir yöar hefir ónýtt fimtíu sumur og vetur".

A: „Nafn yöar hefir móti² ~~svo~~ leitt svo mikillar frægöar, aö þaö er sjerstakur heiöur aö kynnast yöur í dag."

B: „Hvernig dirfist þig aö taka á móti svo miklu hrósi?"

A: „Hvaö marga hertogalega sonu eigiö þér?" (Hertogalegur er

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

notar Kvorteisis vegna. Það er sama, hver faðirinn er, hann er ávallt ávarpaður sem hertogi.)

B: „Ég á einungis einn hvolp (son)."

Þegar litið er á svona „höfðlega" Kvorteisi við öll tækifæri, er ekki að furða, þótt Kínverjum þætti vestrænar þjóðir vera ósiðlegar og berorðar. Einkum í fyrstu, þegar Kínverjar voru ókunnir hegðunarreglum vestrænu þjóðanna, komst það ~~líkt~~ orð á, að þær hefðu enga mannasiði. Aðallega vegna þessa, en einnig þó af því, hve algerlega ólíkt andlitsfall og aðrir eiginleikar þeirra voru því, er Kínverjar höfðu vanist, fengu útlendingar nafnið „Jang Gúei-tsö" eða „djöflar handan hafsins." Prófj. Giles hefir sagt frá Kínverja í Kanton, sem í þakklætisskyni sendi stórgjöf til breska ræðismannsins þar og skrifaði þannig utan á: „Hans hágöfgi, hinn mikli enski djöfull." „Kínverjar geta verið þakklátir þjóð", bætir prófj. Giles við, „en þú ert djöfull engu að síður".

Oft getur misskilningur

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

hlotist af þeirri kurteisisskyldu, að segja aldrei neitt berum orðum, heldur gefa í skyn á einhverju óbeinan hátt, það sem í huganum býr. Kínverji kunna alls ekki við og þeta ekki fengi af þér ~~þeir hafa hreint og beint ekki bjóst í þér til~~ að segja við mannin, það sem þeim finst athugavert við hann. Í þrekasta lagi heyrast orð, sem beint er að einhverji ódáðvedna, eða þeir láta í ljós með einhverjum hreyfingum barátu við að útskýra eitthvað, sem aldrei skilst. Í samleika sagt, er öll þessi áranguslausa áreynsla sprottin af því, að þeim er meðfatt ógeð á því, að mógga aðra. Þannig kvartar amerí~~kanaskur~~ trúboði um ~~undan~~ það, að þegar Kínverji geri allt, sem hann getur til að hvísla einhverju í eyra manns, „sjér veslings fáfróði útlendingurinn ekki annað en það, að það er ekkert að sjá."

Ónákvæmni og óstundvísi er mjög algeng í Kína. Ef gestum er boðið í veislu, er það algeng regla, að bjóða þeim einum ~~til~~ eða tveim klukkustundum áður en borða á. Gestirnir eru svo að smá-

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

tínast í einu ~~til~~ eða tvo klukkutíma. Ekkert liggur á. Menn tala saman og skemmta sjér á undan máltíðinni, en hún stendur sjaldan yfir í minna en þrjá ~~tíma~~ klukkustundir, og af henni lokinni er engin þörf að standa lengur við, þótt þeir geti það og geri af vild.

Ef maður, sem er að fara í ferðalag, er spurður, hvað lengi hann verði í ferðinni, er hann ~~vanur~~ vís til ~~vanur~~ að svara: „þrjá, fimm eða sex daga" ~~sem þá auðvitað ekkert hann tíu daga~~ ef það er tíu daga ferð. Svo ónákvæmir geta menn verið.

Svo eru tvær setningar í Kínverskri, sem eru ár efa notaðar meira en nokkrar aðrar: „dsa-bú-dó", er þýðir „munar ekki svo mikku", eða „í meðallagi" og „bú-já-dsjinn", „það gerir ekkert til." Lin Yutang, nafnkenndur Kínverskur rithöfundur, segir um Kínverska ónákvæmni: „Ef Kínverjar ætluðu sjér að grafa göng í gegnum fjall, og byrjuðu sitt hvoru megin, mundu þeir áreiðanlega ekki mætast á miðri leið, heldur koma út sitt hvoru megin fjallsins." Af verkum aflokum er ekki ólíklegt að þeir segðu: „Dsa-bú-dó" (Munar ekki svo mikku — gerir ekkert til), „bú-já-dsjinn". Þeir hefðu þá af minnsta kosti tvennum tvo göng

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

í staðinn fyrir ein.

Trúboði einn segir ~~frá~~ sögu um kínverskan bónda, sem var með kú á beit. Þegar hann var spurður, hvað hann hjeldi, að skepnan væri þung, sagði hann, að hún mundi líklega vera um þrjátíu pund. „Hla?" kallaði útlendingurinn undrandi; „svona stór skepna ekki nema þrjátíu pund?" „Ó, kannske ~~ég~~ hafi gleymt að reikna beinin með", svaraði bóndinn með mestu hægð og alvöru.

Japan er þó undantekning reglunnar; þeir geta verið nákvæmir í viðskiptum og láta ekki snúa á sig.

Þótt Kína hafi verið keisaradæmi um þúsundir ára alda, mega menn ekki ~~halda~~ rétta, að ~~tið fjelags-lega skipulag~~ stjórnskipulag Kínverja beri ~~mikil~~ meira merki einveldis ~~ráðis heldur~~ en fjórðaðis. ~~Í Kína er~~ ~~það enn t. d. til~~ Í Kína eru fjórar höfuðstéttir manna ~~í Kína~~, landir menn, bændur, iðnaðarmenn og kaupmenn, ~~en það er~~ og Kínverska þjóðin ~~sem vill hafa sína~~ kann vel þessari stéttaskipting ~~svona~~. Þessar stéttir í Kína eru ekki aflokaðar markaðar heildir. Það er ekkert, ~~þar til fyrir stríðið~~ sem gerðir fyrir, að menn flytjist úr einni stétt í aðra.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur

Slíkt er algerleya frjálst. ~~Þannig~~ ~~er~~ Það ~~t.d.~~ er t.d. óldungis frjálst ~~fyrir~~ ungum ~~þegna~~ mönnum úr öllum stjéttum at stunda nám og gerast lærðir menn. ~~En~~ Lærðu mennirnir eru langsamleya mest virta stjéttin. En ~~hinir lærðu menn~~ þeir hafa mismunandi stig, eftir því, hversu mikil próf þeir hafa tekið. Lærðir menn hafa jafnan stjórnat landinu vegna andlegra yfirburða ~~þeirra~~ sinna. ~~Það~~ lærdómsþróf þeirra ~~voru mörg og~~ mismunandi erfiðþróf. Ef menn eftir margra ára nám töldu sig færa til at standast eitthvert próf, gáfu þeir sig fram og voru þrófaðir og stóðust þá þrófið eða fjéllu. En til ákveðins þrófs svaraði ákveðið embætti, svo at menn veittu sjér embættin at því leyti sjálfir með því at standast þrófin. Öllu ljósfrjálsara gat þetta varla verið, enda er Kína í flestu ljósfrjálst land. Efnilegir unglingar hafa á öllum tímum verið hvattir til at afla sjér menntunar, og eru mörg dæmi ~~til~~ þess, at menn lítillar ættar hafi komizt í hin æðstu embætti vegna gáfna og lærdóms. ~~Þessa~~ ~~þetta fyrirkomulag~~ skipun var lögð til stjórnarbyltingarinnar 1911 og voru hin alþektu mandarín-próf.

Landsbókasafn Íslands – Þjóðarbókhlaða © Borgarsögusafn Reykjavíkur

Sem dæmi þess, hve lærdómur er hafður í miklum hávegum í Kína, má nefna, að þar þykir hneykslanlegt athæfi, að ~~hafna~~ fleygja pappír, sem letrað hefir verið á, eða nota hann á ósæmilegan hátt, heldur á að safna honum saman og brenna hann í skólum eða musterum..

Friðsemin er einkennin eitt ~~er~~ einkennir Kínverja og hafa þeir aðeins ~~barist~~ gripið til vopna þegar þeir hafa verið knúðir til sjálfsvarnar. ~~Í þeirra augum réttlætir ekkert~~ Styrjaldir eru óréttmætar, að þeirra dómi.

Einkaskjalasafn Bjarna Benediktssonar © Borgarskjalasafn Reykjavíkur